

# Kehitysvammaliiton lausunto perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista

Lausuntopyynnön diaarinumero: OPH-3855-2024 / perusopetus.

Kehitysvammaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Kehitysvammaliiton kohderyhmänä ovat kehitysvammaiset ihmiset ja muut oppimisessa, ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa tukea tarvitsevat ihmiset. Maassamme on noin 50 000 kehitysvammaista ja noin 120 000 puhevammaista ihmistä, selkokielen tarvitsijoita arvioidaan olevan jopa 750 000 henkilöä. Selkokielen tarpeen taustalla voi olla esimerkiksi kehitysvamma, lukivaikeus, muistisairaus tai se, että suomi tai ruotsi ei ole äidinkieli.

Kehitysvammaliitto edistää kehitys- ja puhevammaisten ihmisten tasa-arvoa ja osallistumista yhteiskunnassa, kehittää palveluja sekä edistää alan tutkimusta. Liitto edustaa yli 80 jäsenorganisaatiota, jotka toimivat vammaisten ihmisten hyväksi.

## Lukua 4 koskevat huomiot

Kehitysvammaliitto muistuttaa, että kehitys- ja puhevammaisten sekä muiden vastaavaa tukea tarvitsevien lasten ja nuorten yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää vammaisuuteen liittyvien tarpeiden ja näkökulmien huomioimista koulun toimintakulttuurissa ja oppimisympäristöissä. Tämä edellyttää, että opetussuunnitelman perusteissa vahvistetaan vammaisten lasten ja nuorten koulutukseen osallistumista tukevaa esteettömyyttä ja saavutettavuutta.

- Kehitysvammaliitto ehdottaa, että yhdenvertaisuutta käsittelevää lukua (4.2.6) vahvistetaan ja siihen lisätään siitä puuttuva vammaisuus. Kansainvälinen lapsen oikeuksien sopimus ja YK:n sopimus vammaisten ihmisten oikeuksista vahvistavat kaikkien lasten yhdenvertaisuuden ja velvoittavat viranomaisia näitä edistäviin toimiin. Tämä tarkoittaa, että kehitys- ja puhevammaisilla sekä muilla vastaavaa tukea tarvitsevilla lapsilla ja nuorilla on oikeus opetukseen yleisessä koulutusjärjestelmässä yhdenvertaisesti muiden lasten tavoin sekä oikeus saada yksilöllinen tuki ja kohtuulliset mukautukset, jotka mahdollistavat oppimisen ja koulunkäynnin.
- Samanarvoisena kohdatuksi ja kohdelluksi tuleminen edellyttävät konkreettisia ja aktiivisia toimia, joilla edistetään kehitys- ja puhevammaisten sekä muiden vastaavaa tukea tarvitsevien lasten ja nuorten osallisuutta ja osallistumista koulun toimintaan ja opetukseen. Toimintakulttuurin kehittämisessä tulee kiinnittää huomiota lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen kokonaisvaltaisesti vahvistamalla kouluasteiden rajat ylittävää yhteistyötä, jolla tuetaan vammaisten lasten ja nuorten osallistumista koulutukseen.
- Lukuun 4 tulisi lisätä, että koulujen ja oppilaitosten työntekijöille tulee turvata riittävä osaaminen ja koulutus vammaisuuteen liittyvien kysymysten tunnistamiseen sekä vammaisten lasten ja nuorten kohtaamiseen ja osallisuuden tukemiseen koulun toimintakulttuurissa ja oppimisympäristöissä.
- Ehdotamme, että tieto- ja viestintäteknologiaa oppimisympäristöissä koskevaan kirjaukseen (4.3.1) lisätään saavutettavuus. Kirjauksessa tulee mainita kognitiivinen saavutettavuus, jolla viitataan ymmärrettävyyteen sekä sitä tukevaan selkeyteen ja selkeään kieleen tai selkokieleen. Kognitiivinen saavutettavuus toimintakulttuurin kontekstissa voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tiedon saaminen toimintatavoista on helppoa myös henkilöille, jotka tarvitsevat tukea ymmärtämisessä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi ohjeet siitä, miten toimia

tilanteissa, joissa lapsi tai nuori kokee koulussa kiusaamista. Lisätietoa kognitiivisesta saavutettavuudesta: <https://www.selkeastimeille.fi/>.

- Kehitysvammaliitto yhtyy Autismiliiton lausuntoon, jossa todetaan, että esteettömyyttä tulisi avata laajemmin ja lisätä perusteisiin kirjaus yhdenvertaisuuslain mukaisista kohtuullisista mukautuksista (luku 4.3), ja jossa kuvataan näihin liittyviä tarpeita ja ratkaisuja. Viihtyisät, ergonomisesti saavutettavat ja esteettömät, muunneltavissa olevat ympäristöt tukevat oppilaiden onnistumisen kokemuksia ja elämyksiä. Esimerkkejä räätälöidyistä oppimisympäristöistä, jotka voivat olla osa oppilaan suunnitelmallista tukea ovat lepohuoneet, aistiärsykeettömät tilat, pienryhmätilat.
- Oppimisympäristöissä tulee huomioida kommunikoinnissa ja oppimisen havainnoinnissa tarvittava tuki sekä selkokieliiset oppikirjat, havainnollistavat opetusvälineet ja muut oppimista tukevat apuvälineet. Samalla tulee kiinnittää huomiota oppimista tukevan työrauhan turvaamiseen. Työtapojen valinnan yhteyteen tulisi lisätä huomio oppilaan vahvuuksien ja toiminnanohjauksen taitojen huomioimisesta sekä mahdollisuuksista käyttää monikanavaista ja toiminnallista opetustapaa. Myös nämä tukevat vamman tai toimintarajoitteen vuoksi tukea tarvitsevien lasten ja nuorten osallisuutta ja osallistumista opetukseen.
- Tarvitaan myös kirjaus siitä, että koulun tulee huolehtia siitä, että oppilas saa käyttöönsä selkokielistä tai muuta vastaavaa oppimista tukevaa materiaalia, joka tukee ymmärtämistä ja oppimista, kun lapsella tai nuorella on kehitysvamma tai muu vastaavaa tuen tarvetta aiheuttava vamma tai toimintarajoite. Toimenpiteessä tulee huomioida, että pelkkä verkkomateriaali ei palvele kaikkia oppilaita vaan tarvitaan myös painettuja kirjoja ja äänikirjoja. Tällä hetkellä kaikilla kouluilla ei ole varaa kyseisiin oppimateriaaleihin, mikä aiheuttaa alueellista epätasa-arvoa.
- Lisäksi haluamme kiinnittää huomiota siihen, että nykyinen kirjaus kiusaamisesta, häirinnästä, väkivallasta, rasismista ja syrjinnästä on kovin ohut eikä huomioi ennaltaehkäisyä tärkeänä näkökulmana. Koulukiusaaminen sekä kokemukset seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta ovat yleisempiä toimintarajoitteisilla lapsilla ja nuorilla verrattuna muihin lapsiin ja nuoriin (<https://thl.fi/aiheet/vakivalta/eri-ryhmat-ja-vakivalta/vammaisuus-ja-vakivalta/vammaiset-lapset-ja-nuoret-ja-vakivalta>). Opetussuunnitelman perusteisiin tulisi vahvistaa toimintakulttuuria, jossa ihmisten moninaisuuteen suhtaudutaan hyväksyvästi ja sitä pidetään rikkautena eikä kiusaamista, häirintää, väkivaltaa, rasismia tai muuta syrjintää hyväksyttyä. Tämä edellyttää puuttumista epäasialliseen käytökseen viipymättä, tehokkaasti ja suunnitelmallisesti niin kauan, että asia on ratkaistu sekä panostamista ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin.
- Toimenpiteenä ehdotamme, että oppilaskuntatoiminnan sekä sitä täydentävien toimintamuotojen kohdalle lisätään, että toiminnassa panostetaan moninaisuuden tukemiseen tukemalla vammaisia ja muita tukea tarvitsevia oppilaita mukaan toiminnan toteuttamiseen yhdessä muiden oppilaiden kanssa.
- Opetusjärjestelyjen ja toiminnan resurssoinnin yhteydessä (luku 4.5) tulee huomioida riittävän rahoituksen varaaminen oppimisen tukeen, kuten selkokieliisiin oppikirjoihin, apuvälineisiin, työympäristön muokkaamiseen sekä lisähenkilökunnan palkkaamiseen kesken vuoden. Lisäksi tulee turvata, että opettajilla ja muulla kouluhenkilöstöllä on mahdollisuus vahvistaa kehitys- ja puhevammaisten oppilaiden tukemiseen liittyvää osaamistaan sekä saada ohjausta ja tukea työhönsä heidän kanssaan.
- Koulutusta ja tukea kehitys- ja puhevammaisten lasten oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen tarjoavat esimerkiksi Valteri- ja Elmeri-koulut sekä Kehitysvammaliiton

Oppimateriaalikeskus Opike. Näiden tarjoama tuki ja palvelut tulisi huomioida konsultatiivisen tuen muotona myös luvussa 5 kohdassa, jossa viitataan sairaalaopetuksen konsultatiivisiin palveluihin.

## **Lukua 5 koskevat huomiot**

**Luvun 5.4 alalukuja koskevat huomiot.**

### **5.4.1 Toiminta-alueittain järjestettävä opetus**

Kehitysvammaliitto yhtyy Autismiliiton lausuntoon ja pitää hyvänä, että opetussuunnitelmassa todetaan mahdollisuus järjestää oppilaan opiskelu osittain toisin terveydentilaan liittyvistä syistä ja etäopetus mainitaan yhtenä opetuksen järjestämistapana. Pidämme kuitenkin hyvänä nykyisen kirjauksen muotoilua ”Oppilaan terveydentilaan perustuva soveltaminen tulisi kyseeseen tilanteessa, jossa oppilaalla todetaan esimerkiksi pitkäaikainen sairaus, joka estäisi opetukseen osallistumisen pysyvästi/kokonaan”, koska vamma tai toimintarajoite ei saisi koskaan automaattisesti johtaa opetuksen järjestämiseen toisin, vaan tilanteet tulisi aina ratkaista yksilöllisten tarpeiden mukaan. Kannatamme mahdollisuutta koulupäivän ja -viikon lyhentämiseen sekä etäopetuksen järjestämiseen yksilöllisesti, joita tulisi tarkentaa opetussuunnitelmaan.

Kehitysvammaliitto kiittää, että toiminta-alueittainen opetus huomioidaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ja esittää seuraavia huomioita sen tavoitteisiin ja sisältöihin.

- Kehitysvammaliitto huomauttaa, että opetuksen tavoite on määritelty kovin kapeasti oppilaan toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen edistämisen näkökulmasta.
- Ehdotamme, että tavoitteita muokataan niin, että opetuksen tulisi toimintakyvyn edistämisen ja mahdollistamisen lisäksi tukea oppilaan kasvua ja kehitystä itsenäiseen elämään ja vahvistaa itsemääräämisoikeuden toteutumista. Lisäksi tulisi vahvistaa, että tavoitteet asetetaan oppilaan yksilöllisistä tarpeista käsin.
- Opetuksessa kaikkia koulupäivän tilanteita (siirtymät, ruokailu, välitunnit, oppitunnekit, arjen askareet, retket, teemapäivät jne.) tulisi hyödyntää oppimistilanteina, joissa on mahdollisuus harjoitella eri taitoja monipuolisissa ja luonnollisissa ympäristöissä.
- Lisäksi huomautamme, että luvusta tulisi poistaa kirjaus, jossa taitojen kehittymisen yhteydessä viitataan ohjauksen tarpeen vähenemiseen. Kehitysvammaisten henkilöiden ohjauksen tarve on elämänmittainen, eikä se vähene vaan ohjauksen kohde muuttuu.
- Henkilökohtaista oppilaanohjausta ja työelämään tutustumista koskevaan kirjaukseen tulisi lisätä ohjaus toisen asteen opintoihin ja nivelvaiheen tuki opintopaikan hakemiseen ja saamiseen. Nykytilanteessa usea kehitysvammainen nuori jää ilman toisen asteen opintopaikkaa.
- Oppimista tukevan kuntoutuksen suunnittelun ja toteutuksen yhteyteen tulisi tarkentaa, että kuntoutuksen toteuttaminen koulun tiloissa koulupäivän aikana tai heti sen jälkeen nähdään toimivana vaihtoehtona, jos tilat sen sallivat. Näin mahdollistetaan moniammatillinen yhteistyö ja tiedonkulku sekä vähennetään oppilaan ja perheen kuormitusta.
- Opetuksen toiminta-alueista motorisia taitoja käsittelevään osioon tulisi lisätä liikkumisen, kehohallinnan ja -hahmottamisen näkökulma, jotka ovat lähtökohta lapsen ja nuoren minäkuvalle sekä muille taidoille. Liikunta tukee oppimista ja motoriset taidot lisäävät omatoimisuutta, osallisuutta ja jaksamista. Tavoitteiden perustana tulee olla, että oppilas oppii

käyttämään ja hallitsemaan kehoaan mahdollisimman hyvin ja tarkoituksenmukaisesti erilaisissa arjen tilanteissa.

- Ehdotamme, että kirjauksiin lisätään, että tietoa kehosta ja ympäristöstä hankitaan liikkumisen ja monipuolisten aistielämyksien avulla, ja että opetuksen tulisi sisältää vaihtelevissa toimintaympäristöissä liikkumista (mm. luonnossa, jumppasalissa, pihalla jne.) sekä erilaisten välineiden avulla tuotettuja aistielämyksiä, jotka aktivoivat kuulo-, näkö-, tunto-, asento-, tasapaino- ja liikeaistia. Monipuoliset aistielämykset vahvistavat oppilaan tietoisuutta kehostaan, sen rajoista ja suhteesta ympäristöön. Hyvät motoriset perustaidot, kuten tasapainotaidot, liikkumistaidot ja välineenkäsittelytaidot helpottavat itsenäistä selviytymistä arjen toiminnoista ja näin lisäävät osallisuutta.
- Kieltä ja kommunikointia koskevan toiminta-alueen osalta huomautamme, että kirjauksen lähestymistapa perustuu vahvasti kielellisiin taitoihin. Haasteet näihin liittyvien taitojen oppimisessa ja kehittämisessä ovat usein syynä toiminta-alueittaiseen opetukseen osallistumiselle. Kommunikointi- ja vuorovaikutus-termejä käytetään epä johdonmukaisesti eikä kirjauksissa tuoda selkeästi esiin sitä, että osa oppilaista ei viesti symboleilla eli kielellisellä järjestelmällä, vaan ovat olemuskielisiä.
- Ehdotamme, että kieltä ja kommunikointia koskevaa osiota vahvistetaan lisäämällä kirjaus olemuskielillä kommunikoivien oppilaiden kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen tukemisesta. Tämä tukee erityisesti itsemääräämisen vahvistamista. Erityisesti heidän kohdallaan turvalliset, tutut ja pysyvät vuorovaikutussuhteet ja osaavat vuorovaikutuskumppanit eli koulun aikuiset ovat kaiken A ja O. Tietoa olemuskielisestä vuorovaikutuksesta ja sen tukemisesta Kehitysvammaliiton Papunetin verkkosivulla: <https://papunet.net/tietoa-olemuskielesta/>.
- Kieli ja kommunikointi opitaan parhaiten suoraan vuorovaikutustilanteissa eikä erikseen harjoittelemalla. Kieli-, vuorovaikutus- ja kommunikointitaidot ovat aina kahden kauppa keskustelu- ja vuorovaikutustilanteissa ja toiminta-alueittain etenevässä opetuksessa. Aikuisen omat taidot tukea ja mahdollistaa lapsen omien viestien ilmaiseminen ovat ratkaisevassa roolissa.
- Päivittäisten toimintojen kohdalla esitämme lisättäväksi asiointitaitojen, kuten puhelimesta, verkossa ja kaupassa asioimisen sekä liikenteessä kulkemisen taitojen harjoittamisen. Lisäksi tulisi käsitellä oikeutta itsemääräämiseen ja kirjata konkreettisesti sitä edistävänä toimena oppilaan rohkaiseminen oman mielipiteen ilmaisemiseen.
- Kognitiivisten taitojen toiminta-alueen opetuksen tulisi sisältää tarkkaavuuden suuntaamisen kohteeseen sekä asioiden vertailun ja päättämisen taitojen harjoittamisen. Opetuksen osalta tulisi lisätä kirjaukset aistien tietoisesta aktivoinnista, kuten kuuntelutaitojen ja näön käytön harjoittamisesta sekä hahmottamisesta.

## **Lukua 6 koskevat huomiot**

**Palautetta ja konkreettisia muutosehdotuksia perusteluonnoksen lukuun 6.**

Ei lausuttavaa.

## **Lukua 7 koskevat huomiot**

**7. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki.**

## 7.1 Oppilaan oikeus oppimisen ja koulunkäynnin tukeen

Kehitysvammaliitto yhtyy Autismiliiton lausuntoon, jossa esitetään, että opetussuunnitelman perusteissa koulunkäynnin tuki tulisi määritellä ja avata tarkemmin. Yhteisöllisen oppilashuollon osalta tulisi kuvata konkreettisesti yhteisöllisen oppilashuollon tuki sekä määritellä siihen liittyvät resurssit ja niiden turvaaminen. Lisäksi tulisi näkyä, että koulunkäynnin tukeminen tarkoittaa myös yksilöllisiä keinoja oppilaan koulunkäynnin tukemiseksi mm. opetuksen ulkopuolisissa tilanteissa koulussa.

Kehitysvammaliitto on lisäksi huolissaan tukea tarvitsevien oppilaiden oppimisen arvioinnin suhteesta oppilaan tarvitsemiseen tukitoimiin.

- Saamiemme yhteydenottojen perusteella yhdenvertaisuus oppimisen arvioinnissa ei toteudu kaikissa tilanteissa vaan osa rehtoreista antaa opettajille ohjeen päästää oppilas läpi arvosanalla 5 ilman, että oppilas tosiasiallisesti osaisi asiaa edes arvosanaa 5 vastaavasti.
- Huomautamme, että oppilaalla on oikeus oppimiseen sekä omasta tarpeestaan käsin järjestettäviin tukitoimiin ja siihen, että tukitoimet ovat oppilaan näkökulmasta oikea-aikaiset. Oppilaan osaamisen arvioinnin tulee olla riippumatonta oppilaan tarvitsemista tukitoimista sekä suhteessa oppilaan oppimistavoitteisiin.

Kehitysvammaliitto vastustaa opetussuunnitelman kirjausta, jonka mukaan esimerkiksi motivaation puute, puutteellinen opiskeluteknikka tai käyttäytymisellä reagointi eivät voisi olla ensisijaisesti perusteena oppilaskohtaiselle tuelle.

- Kehitysvammaliitto huomauttaa, että nämä ovat juuri niitä oireita, joiden taustalla voivat olla vakavat keskittymiseen ja toiminnan ohjaukseen liittyvät ongelmat, joiden perusta on neurologinen.
- On huolestuttavaa, mikäli kehitysvammaisuuteen ja neurokirjoon liittyviä piirteitä ei tunnisteta koulujärjestelmässä. Kaikilla oppilailla ei ole vammaan tai tuen tarpeeseen liittyvää diagnoosia ja kuvatut oireet voivat olla peruste oppilaskohtaiselle tuelle lähtökohtaisesti.
- On äärimmäisen tärkeää selvittää tiiviissä yhteistyössä sote-ammattilaisten kanssa juurisyyt oppilaan ulospäin näkyvälle oirehinnalle ja tarjota oppilaan tarvitsemat tukitoimet oikea-aikaisesti. Tuen tarpeen tunnistamatta jääminen voi johtaa siihen, että oppilaan oikeus koulunkäyntiin ei toteudu sekä myöhempään syrjäytymiseen elämässä.

## 7.2 Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja johtaminen

Ei lausuttavaa.

## 7.3 Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja niiden tavoitteet sekä järjestäminen

Kehitysvammaliitto muistuttaa, että ryhmäkohtainen tukiopeus ei ole riittävä tukitoimi kaikille lapsille. Tukiopeuksen järjestelyt tulisi aina suunnitella oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Opetuskielen tukiopeuksessa on äärimmäisen tärkeää tunnistaa oppilaan kielelliset erityistarpeet, jolloin opettajan järjestämä kielellinen tukiopeus ei ole riittävää vaan tarvitaan laaja-alaisempaa puheterapeutin osaamista.

## 7.4 Oppilaskohtaiset tukitoimet

Kehitysvammaliitto korostaa, että oppilaan tulee voida päästä oppilaskohtaisen tuen piiriin suoraan ilman, että oppilas saa ensin ryhmäkohtaista tukea.

- Pidämme tärkeänä sen esille tuomista, että moniammatillista yhteistyötä ja ammattilaisten jalkautumista lisätään huomattavasti nykyistä enemmän myös sosiaali- ja terveysalan

ammattilaisten, kuten toiminta- ja puheterapeuttien, psykologien ja nepsy-asiantuntijoiden kanssa. Tämä koskee myös 7.4.1 kappaleessa kuvattua oppilaskohtaista tuen tarpeen arviointia.

- Huomautamme, että oppilaskohtaisia avustajapalveluita koskeva kirjaus alaluvussa 7.4.3.5: "...eivät tule riittävästi oppilaan perusopetuksen oppimäärän ja paikallisen opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamista" on epäselvä. Kirjauksessa tulisi määritellä selkeämmin mitä tarkoittaa "riittävä" ja kirjata määritelmä niin, että se tukee oppilaan tarvetta. Ehdotamme riittävä-sanan tilalle termiä "oppilaan tarpeita vastaava".
- Kehitysvammaliiton näkemys on, että opetukseen osallistumisen apuvälineet tulisi määritellä ja suositella tiiviissä yhteistyössä lääkinnällisen kuntoutuksen ammattilaisten kanssa silloin kun oppilaan tarve ja toimintakyky sitä edellyttävät (alaluku 7.4.3.6). Oppilaan näkökulmasta henkilökohtaisten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden, kuten kommunikoinnin apuvälineiden, opetukseen osallistumisen apuvälineiden tulee olla toimiva kokonaisuus. Oikeus kommunikointiin ja oppilaan omaan ilmaisuun ei saa missään tilanteessa vaarantua, ja henkilökohtaiset kommunikoinnin apuvälineet tulee olla oppilaan saatavilla, jotta kommunikointi on mahdollista.
- Lisäksi ehdotamme kirjattavaksi, että oppilaskohtaista tukea saavalla oppilaalla tulee olla tukitoimena käytössään hänen tarpeensa mukaisesti selkokiekisiä oppikirjoja, kaunokirjoja ja tietokirjoja.
- Oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa oppilaan tarvitsemaa tukea tulisi tarkastella kokonaisvaltaisesti ja kirjata myös koulunkäynnin tukeen liittyvät tukimuodot sekä oppilaan tarvitsemat kohtuulliset mukautukset.

## **7.5 Perusopetuksen oppimäärästä ja opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen**

Ks. kommentit kohta 5.4.

## **7.6 Perusopetuksen järjestäminen oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite**

Ei lausuttavaa.

## **7.7 Opetusryhmien muodostaminen**

Ei lausuttavaa.

## **7.8 Erikoissairaanhoidon potilaana olevan oppilaan opetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu**

Ei lausuttavaa.

## **7.9 Tuen jatkumo nivelvaiheissa, yhteistyö ja sujuva tiedonsiirto**

Kehitysvammaliitto huomauttaa, että tiedonsiirrossa on ollut merkittäviä haasteita kehitysvammaisten, puhevammaisten ja autismikirjon oppilaiden kohdalla tai oppilaiden kohdalla, joilla on muita merkittäviä toimintakyvyn rajoitteita.

- Tuen asiakirjojen sisältö ei ole yhdenmukaista tai tiedot ovat aivan liian niukat, jolloin oppilaan oikeus opetukseen ja hänen tarvitsemiinsa tukitoimiin ei toteudu nivelvaiheissa, koska tieto ei siirry.

- Ehdotamme, että siirtymävaiheessa tuen asiakirjoihin tulee kuvata tarkemmin oppilaan tuen tarvetta ja apuvälineitä sekä oppimisen kannalta tärkeitä asioita. Sähköisiin asiakirjoihin tulee lisätä yksityiskohtaisempi ja johdonmukainen sisältö rakenne, jotta siirtyvien asiakirjojen tiedot ovat oppilaan näkökulmasta kattavasti kuvattu ja opiskelu jatkuu saumattomasti. Tiedon siirtyminen tulee tapahtua yhdenmukaisesti kaikissa kouluissa, jotta vältetään kirjavilta tulkinnoilta esimerkiksi siitä mitä tietoa saa siirtää ja mitä ei.
- Ehdotamme kirjattavaksi, että hyvissä ajoin ennen oppilaan siirtymistä oppilaan ja huoltajien kanssa käydään moniammatillinen keskustelu lapsen ja nuoren tulevaisuuden toiveista ja tavoitteista sekä keskustellaan siitä, että tiedon siirtyminen on tärkeää oppimisen kannalta ja turvaa oppilaan oikeutta oppimiseen.

## 7.10 Paikallisesti päätettävät asiat

Ei lausuttavaa.

## ***Muut huomiot***

### **Muita huomioita perusopetuksen opetussuunnitelman perusteluonnoksesta.**

Esityksen mukaan pedagogisesta arviosta, pedagogisesta selvityksestä sekä oppimissuunnitelmasta ja henkilökohtaisesta opetuksen järjestämisestä koskevasta suunnitelmasta erillisinä suunnitelmia luovutaan, ja asiakirjojen määrä vähenisi. Koska asiakirjoja ollaan yhdistämässä, niille tulisi olla mallilomakkeet, joissa sisällöt määritellään selkeästi, ja jotka eivät anna tulkinnanvaraa. Myös ohjeet asiakirjan eri kohtien täyttämistä tulee olla selkeät.

Koska tukea tarvitsevien oppilaiden määrä on kasvanut, tulisi sekä varhaiskasvatuksen opettajan opintoihin ja luokanopettajien opintoihin lisätä pakollisia erityispedagogiikan opintoja, joissa käsiteltäisiin käytännönläheisesti niitä asioita, joita opettajat työssään kohtaavat.

Suosittelomme, että kouluissa panostetaan erilaisiin tukitoimiin, kuten työpajaopiskeluun ja läksyryhmiin, joissa oppilailla olisi mahdollisuus saada tukea oppimiseen.

Kehitysvammaliitto kannustaa yhteisopettajuuden suosimiseen mahdollisimman paljon. Yhteisopettajuus voi parhaimmillaan vähentää segregatiota ja edistää osallisuutta, parantaa oppilaiden sosioemotionaalisia ja vuorovaikutustaitoja sekä vähentää haastavaa käyttäytymistä. Yhteisopettajuuden mallissa ryhmäkoot eivät kuitenkaan saa kasvaa liian suureksi, koska silloin hyödyt eivät tule esiin. Parhaimmillaan yhteisopettajuuden mallissa oppilaiden tuen tarpeet tulevat paremmin kohdatuiksi, kun luokassa on useampi opettaja. (Esim. Kokko, Takala & Pihlaja, 2021.) Tutkimusten mukaan yhteisopettajuus edistää myös opettajien työssäjaksamista ja samalla tukee ammatillista kehittymistä (esim. Sirkko, 2021).

Kehitysvammaliitto esittää siirtymäaikaa uuden opetussuunnitelman mukaisen toiminnan järjestämiseen siten, että paikalliset opetussuunnitelmat otettaisiin käyttöön 1.1.2026. Tämä olisi riittävä aika tehdä paikallinen suunnitelma, jossa huomioidaan opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen ohjeet ja tukimateriaali.

## ***Lausunnon tiivistelmä***

### **Tiivistelmä lausunnon keskeisestä sisällöstä.**

Kehitysvammaliiton lausunto sisältää konkreettisia ehdotuksia, jotka vahvistavat kehitys- ja puhevammaisten lasten ja nuorten osallisuutta ja osallistumista koulutukseen yhdenvertaisesti muiden lasten ja nuorten tavoin. Kehitysvammaliitto on huolissaan opetukseen varatuista resursseista sekä esittää siirtymäajan pidentämistä 1.1.2026 asti uuden opetussuunnitelman käyttöönottamiseksi paikallisesti.

Espoossa 9.12.2024

Kehitysvammaliitto ry

**Susanna Hintsala**

toiminnanjohtaja

**Susanna Rieppo**

vaikuttamistoiminnan asiantuntija

**Kaisa Laine**

asiantuntija

tietotekniikka- ja kommunikaatioyksikkö Tikoteekki

**Maiju Mäki**

asiantuntija

oppimateriaalikeskus Opike